

MI LESZ VELED, ESZTERKE?

A rendező az aggodalmas fivérek modorában teszi fel a kérdést: „Mi lesz veled, Eszterke?” A címet Fal-iadától kölcsönözte, szabadon, de az aggodalom valódi. Mi lesz egy boldogtalan fiatalasszonnyal, akinek nemcsak tragédiája, hanem vonzereje is a boldogtalanság?

Eszterkét a film elején elhagyja a férje. Méghozzá a „hűtlen elhagyás” fölöttébb újdivatú módján: a csábító néember ugyanis egy stráf-kocsi bakján ülve, ország-világ, illetve — ami több ennél — az egész lépcsőház szeme láttára a közös lakásba költözik. Az asszonyka tehát magára marad ebben a skizoid társ-bérletben. A magány pedig a legnagyobb csalétek. Cukor az ablakban. Mert milyen is a férfinép? Ha elhagyott asszonyt lát, rászáll. Jönnek is légszárnyakon, dongó-zümmögéssel, szúnyog-muzsikával a férfiak, hogy csápjaikkal valami kis édességet szívjanak. Micsoda furcsa

rovarhad! Itt röpdösnek Eszterke körül a mindenféle rendű, rangú és korú legyeskedők; egy tanintézeti szertár bogárgyűjteményébe illő példányok: a farizeus iskolaigazgató, a parókahajú zeneművész, a kettőig számolni sem tudó számtantanár — alig lehet elhessegetni őket.

„Mi lesz veled, Eszterke?” — kérdi még mindig a rendező. Összeráncolt homlokkal, nagyon aggodalmasan.

De Eszterke a rendező gondterhelt arcát nevetve a tenyerébe veszi. „Ne féltsetek engem! Elbánok velük magam is!”

Ez a kimondatlan mondat egy erkölcspedagógiai történetbe fojtja bele a sóhaj.

Eszterke ugyanis, legalább egy korosztállyal fiatalabb a film alkotóinál. Ezt fontos megjegyeznünk. Eszterke ahhoz a nemzedékhez tar-

Halász Judit

tozik, amely a saját boldogtalanságát is' kellő impertinenciával viseli el. Bárány Tamás, a film-novella írója, Müller Péter, a forgatókönyv szerzője és Bán Róbert, a rendező késznek mutatkozik arra, hogy a hősnőt elérzékenyült részvétébe fogadja. Csakhogy Eszterke nem vár semmilyen részvétet. A szomorú fiatalasszonyból bosszúálló játék-mester lesz. S csakhamar kificamítja a szerzők eredeti koncepcióját.

A film alkotóinak legnagyobb eredménye, hogy olyan alakot sikerült teremteniök, aki még rajtuk is kifogott.

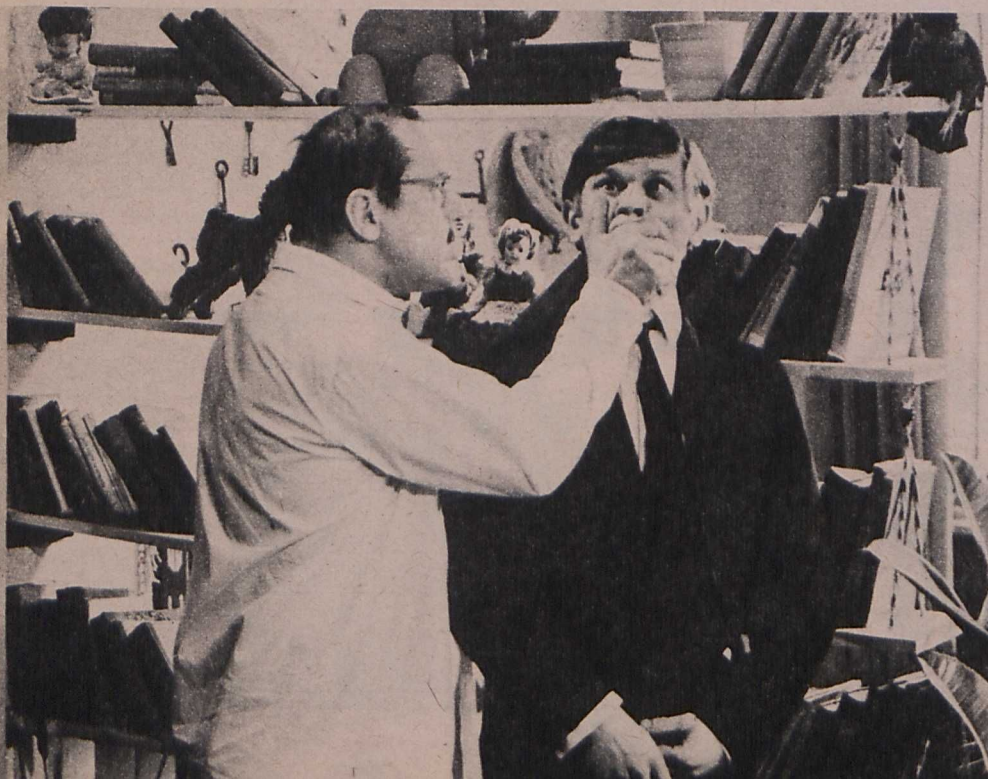
Eszterke egy alkalmas pillanatban rázárja a szerelemért ácsingózó férfiakra a lakás ajtaját. S a szereplők, foglyul ejtve, napestig benn darvadoznak egy burleszk-szituációban. Elmondhatatlan zavart éreznek. A szabadulás sokféle módja megfordul fejükben, de mindegyiket elvetik, valamennyi ötletük alkalmatlannak bizonyul.

Ki merjem-e mondani, hogy a film alkotóit is Eszterke csapdájában látom? Ők is kínos helyzetben vannak. Hiszen valami mást akartak, többet, igazabbat, általánosabb érvényűt: s rájuk zárták egy burleszk-komédia ajtaját. Bán Róbert mindent elkövet, hogy kitörjön ebből a fogságból: az érzelmességet végül grotteszkkal, a melodramát a szatírával, a hagyományos vígjátékot a „modern”, vetítettképes megoldásokkal; s dicséretére szóljon, hogy minden műfajban és hangnemben tehetséggel kísérletezik; de zavarát és idegességét nem sikerül lepleznie. Hol egy szekrényajtó nyílik ki, s homlokon vágja, hol egy összedőlt faskamra romjai alól kell kimásznia.

A játék sokszor függetleníti magát a rendező akaratától.

Rég leszoktunk arról, hogy a filmművésztől „műfaji tisztaságot” várjunk. Remekművek beszéltek le bennünket erről az igényről. A mű-

Kállai Ferenc és Harsányi Gábor

Tahi Tóth László, Moór Marianne és Halász Judit

fajok és stílusok szabad páرزásának korszakában élünk. Hovatovább nem is tudjuk eldönteni, hogy lírai, vagy groteszk, tragikus, vagy komikus-e inkább, amit a vásznon látunk? De vannak elemek, amelyek sehogysem tudnak elegyedni. Érzelmes karikatúra? Szelíd bökvers? Gondterhelt burleszk? Ilyen nincs. S hasonlóképp egy aggodalmas társadalomerkölcsi kérdésre sem lehet a harmincas évek burleszkstílusában — vagy akár e stílus paródiájának módján — választ adni. De tegyük fel, hogy nem is igényeljük a választ. A módszer magát a kérdést hitelteleníti.

A rendező nyilván arra gondolt, hogy Eszterke szánalmas mulatságainak végén, valamivel hevesebb lesz a szívdobogásunk. Ez az „érzelmi utóhatás” azonban elmarad.

Mégis, ha Bán Róbert munkáját

stílustanulmányának fogom fel: több műfajban is jó osztályzatot érdemel. Jellemkomédia, társadalomszatíra, vígjáték, burleszk: a rendező mindezekben az ismeretekben jártasságot és leleményt árul el. Fölbátorít arra, hogy további munkássága elé bizalommal tekintünk.

A főszereplő, Halász Judit rendkívül nyájas komikai készséggel játssza el a bosszúálló fiatalasszony szerepét. Kállai Ferenc mély jellemkarikatúrát ad a sunyin ostoba iskolaigazgatóról. Tomanek Nándor gyanútlanul grimaszol a felvevőgépbe: láthatóan sejtelve sincs, milyen siralmas alakzatban jelenik majd meg a vásznon.

A kisvárosi léghört teremtő felvételeket Herczenik Miklós készítette.

GALSAI PONGRÁC